

OSMANLI MALİYESİ DEFTERLERİNDEN 1280 R. (1864 M.) TARİHLİ BUCAK SANCAĞI MASARİFAT DEFTERİNİN TAHLİLİ

İsmail BEKÇİ*

Ali APALI**

Eda KÖSE***

ÖZ

Maliye Nezareti mali birimleri tek çatı altında toplamak amacı ile dokuz farklı mali birim ile kurulmuştur. Dokuz birimden olan masarifat muhasebesi çalışmanın konusu olarak belirlenmiştir. Bu konu dahilinde çalışmanın amacı Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinden temin edilen ML.MSF.d. fon kodlu ve 17488 sıra nolu belgenin muhasebe bilimi bakışı ile tahlil edilmesidir. Çalışma sonucunda 1280 (R.) (1864 M.) senesinin Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım aylarına ait Bucak sancağının merkez ve bazı kazalarının giderleri ve bu giderlerin kaynağına dair bilgilere ulaşılmıştır. Ayrıca belgenin çözümlenmesi ile muhasebenin temel kavramlarından olan, tam açıklama kavramı, dönemsellik kavramı, para ile ifade edilebilme kavramı gibi konulara uygun olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kavramlar: Osmanlı Maliyesi, Bucak Sancağı, Masarifat Defteri, Muhasebe Tarihi.

Jel Kodları: M40, M41, M49.

Atf Önerisi /Cited as (APA): Bekçi, İ. & Apalı, A. & Köse, E. (2021). Osmanlı maliyesi defterlerinden 1280 R. (1864 M.) tarihli bucağın masarifat defterinin tahlili. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (60), 447-471. DOI: 10.18070/erciyesiibd.970265

* Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, ismailbekci@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9862-737X.

** Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bucak Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü, aapali@mehmetakif.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3521-0150.

*** Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, edakose@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9537-3672.

Geliş/Received:12.07.2021

Kabul/Accepted: 25.09.2021

ANALYSIS OF AN OTTOMAN TREASURY REGISTER, THE COSTS BOOK OF BUCAK SANJAK DATED 1280 H. (1864 H.)

ABSTRACT

Ministry of Finance was established on nine different financial units in order to gather the financial units under a single roof. Costs accounting, which was one of these nine units, was determined as the subject of this research. In this context, the aim of this study is to analyze the document coded *ML.MSF.d.fon* and numbered 17488 obtained from the Ottoman Archives of the Prime Ministry from the perspective of accounting. As a result of the research, certain financial information was reached about Bucak Sanjak center and several of its districts concerning the expenses and sources of these expenses limited to the August, September, and November months of the year 1280 (1864 H.). Additionally, based on the analysis of the document, it was determined that it was in accordance with the basic principles of accounting such as full disclosure concept, time period concept, and monetary unit concept.

Keywords: Ottoman Treasury, Bucak Sanjak, Costs Book, History of Accounting.

Jel Codes: M40, M41, M49.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'tan sonra maliye nezareti altında kurulan varidat muhasebesi defterleri, kazaların gider kayıtlarını tutmak, bu kayıtları incelemek ve onaylatmanın yanında kaza ile ilgili diğer giderlerin takibini yapmak ve kayıtları yıllık olarak birleştirmekle sorumlu idi. Muhasebat genel Müdürlüğü'nün ve bütçe genel müdürlüğünün başlangıcı olan kurumlar olarak kabul edilen masarifat muhasebesi çalışmanın konusu ve bu konu dahilinde Bucak Sancağı'nın masarifat defterinin muhasebe biliminin bakışı ile tahlil edilmesi çalışmanın amacı olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle maliye nezareti ve maliye nezareti defterleri ile ilgili literatür bilgisi verilecek, sonrasında ise Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinden elde edilen belgenin transkripsiyonu ve çözümlenmesi yapılacaktır.

Belgenin transkripsiyonu sonrasında maliye nezareti defterlerinden olan masarifat defterine örnek olan belge ile muhasebe tarihi alanına uygun olarak bucak kaymakamlığının masarifatlarının muhasebe kayıtları sonrasında elde edilen bilgiler literatüre kazandırılacaktır.

I. OSMANLI DEVLETİ'NDE MALİYE NEZARETİ

Geçmişte idari yapıların değişmesi ya da gelişmesi askeri yapının değişmesine bağlı olarak gerçekleşmiştir. Buna örnek olarak, Prusya'da (1713-1740) tarihlerinde idari yapıda yapılan değişikliklerinin altta yatan sebebi büyüyen askeri yapının mali ihtiyaçlarının karşılanması amacıdır. Benzer şekilde Osmanlı Devleti'nde 19. Yüzyılda askeri yapıda yapılan değişiklikler sonucunda mali yapıda da değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. "Yeniçeri, Acemi, Kapıkulu Süvari ve Bostancı Ocaklarının" dağıtılması sonucunda ordunun "Asâkir-i Mansûre-i

Muhammediye” adında tek çatıda altında birleştirilmesi yani merkezileşmesi sonucunda mali yapı da merkezileştirilmiştir (Cezar, 1986). Osmanlı Devleti’nde 28.02.1838 tarihinden sonra devletin hazinelerinin hepsinden sorumlu olan “*Maliye Nezareti*” kurulmuş ve bu döneme kadar devletin mali yapısından sorumlu olan “*defterdarlık*” kaldırılmıştır. Maliye Nezareti bu tarihten sonra mali yapının tek sorumlusu, gelir ve giderlerin tek elden yönetilmesinden sorumlu olmuştur (Nakiboğlu, 2012).

Maliye Nezareti’nin kurulmasının amacı “*çoklu hazine yapısına son vererek gelir ve giderlerin mümkün olduğu kadar tek hazinede toplanmasını sağlamaktır*” (Ortaylı, 1994, s. 291). Maliye Nezareti, devletin gelir ve gider hesaplarını düzenlemiştir. Gelir hesapları, o dönemde alınan vergilere göre belirlenmiş; gider hesapları ise “*askeri ve idari harcamalar, merkez ya da taşrada bulunan memurlara ödenen maaşlar, sultanın harcamaları*” olarak açıklanmıştır (Güran, 1980, 35). Bu dönemde “*Birbiri ile ilgili kalemler bir araya getirilmiştir. Gruplandırmaya uygun olmayanlar ise ayrıldı. Yapılan değişiklikten sonra oluşan yeni kalemler şu şekilde sıralanmıştır. Mektub-i Maliye Kalemî, Ceride Muhâsebesi, Eshâm Muhâsebesi, Mukataat Muhâsebesi, Rûznâmçe Kalemî, Maliye Muhâsebesi, Evâmiri Maliye Kalemî ve Muhallefât Kalemî’dir*” (Akyıldız, 1993, s. 102). Maliye Nezareti kurulduktan sonra Abdurrahman Nafiz Bey’e paşalık rütbesi verilerek ilk Maliye Nazırı olarak atanmıştır (Ağar, 2007). Maliye Nazırı, devletin bir yıllık gelir ve gider hesaplarını gösteren defterleri hazırlatarak “*Meclis-i Vâlây-ı Ahkâm-ı Adliyye’ye*” sunmuştur. Bu defterler “*sergi defterleri*” olarak adlandırılmış aynı zamanda defterlerle birlikte “*hülâsa pusulasını (hesap özeti)*” da eklenmiştir. Bununla birlikte maliye nazırı defterleri açıklama niteliğinde “*takrir*” hazırlatarak sunmuş, *takrir* “*bütçe*” hesaplarını açıklayıcı bir belge durumuna gelmiştir (Cezar, 1984).

Tanzimat ilan edilmeden önce Maliye Nezareti ikiye ayrılarak tekrardan defterdarlığa dönüştürülmüştür. Bu defterdarlıklar; Hazine-i Amire ve Mukataat Hazinesi’dir. Nezaret defterdarlıklarının ayrılması sonucunda müsteşarlıklar kaldırılmıştır. Tanzimat ilan edildikten sonra iltizam usulü terk edilerek Hazine-i Amire kurulmuştur. Tanzimat’ın uygulandığı yerlerde gönderilecek muhassılların yazışmalarını takip etmesi amacıyla “*Umur-ı Maliye Nezareti*” yeniden kurulmuştur (Ağar, 2007).

Maliye Nezareti’nin, gelir ve gider idareleri yapının en önemli unsurlarını oluşturmaktadır. Bu teşkilatın içerisinde “*Varidat İdare-i Umumiyesi*” ve “*Masarifat İdare-i Umumiyesi*” olarak ayrı ayrı yer almıştır. Varidat İdare-i Umumiyesinin; devletin her yıl bütçe taslağına ilave edilecek gelir hesaplarını düzenlemek, taslak onaylandıktan sonra gelirleri bölüm ve miktarlarına göre düzenleyerek Masarifat İdare-i Umumiyesi’ne göndermek, yıl içinde gerçekleşen gelirleri (vergi, aşar vb.) belgelere göre kaydetmek, her ay tahsilat listesini kontrol etmek ve düzeltmek, eyaletlerden ve devlet dairelerinden her yıl muhasebe kayıtlarını alarak yılsonunda kesin gelir hesabını çıkarmak gibi görevleri bulunmaktadır. Masarifat İdare-i Umumiyesi ise; her yıl yapılacak bütçe taslağına ilave edilecek gider hesaplarını düzenlemek, taslak onaylandıktan sonra ilgili daire ve idareye bir suretlerini göndermek, eyaletlerden ve idarelerden gelen gider

cetvelini inceleyerek ödenek dışında harcama olmuşsa bu tutarı geri istemek, gelen misafirlere ait giderleri ödemek, memurların ve askerlerin maaşları ile ilgili harcırah düzenlemek, yılsonu gider cetvellerini toplayarak ve belgelerle karşılaştırarak gelecek yılın kesin gider hesabını oluşturmakla görevliydi. 1888 yılına kadar Osmanlı Devleti'nde gelir ve gider idareleri ayrı birimlerde kayda alınıp takibi yapılırken bu tarihten sonra “*Muhasebe-i Umumiye-i Maliye*” idari yapının altında birleştirilmiştir (Ağar, 2007).

Osmanlı Dönemi'nde Maliye teşkilatında farklılıklar olmuştur. Bu dönemde, zaman zaman defterdarlıkların sayısında ve fonksiyonlarında değişiklikler yapılmıştır. Bunun nedeni olarak; idari, ekonomi ve mali anlamda yaşanan sıkıntılarla birlikte defterdarlıklar arasında uygulamalarda farklılıklar ve bozulmalardır. Yaşanan bu olumsuzluklara rağmen Osmanlı Devleti, geniş sınırlara sahip olması ve toprakları içerisinde farklı kültürleri barındırdığı düşünüldüğünde mali sistem yapısının oluşturulmasında önemli gelişmeler yaşanmıştır (Yurtseven, 2002).

Maliye Nezareti, cumhuriyetin ilan edilmesine kadar çeşitli sorumluluklar verilerek ve mevcut sistemde değişiklikler yapılarak süreklilik göstermiştir.

II. MALİYE NEZARETİ DEFTERLERİ

Osmanlı Devleti'nin topraklarının genişlemesiyle birlikte mali işlemlerinin takip edilmesinin önemi artmıştır. İlk dönemlerde Osmanlı'nın gelir ve giderlerinin kontrol etme görevi Defterdarlık tarafından yapılıyor idi. Defterdar, günümüzde maliye bakanına karşılık gelmektedir. Osmanlı döneminde defterdar, siyasi olarak önemli olmakla birlikte devletin en üst karar alma organı olan Divan-ı Hümayun'un üyesidir (Cin ve Akyılmaz, 1995). Bununla birlikte ülke sınırlarının genişlemesinin sonucu olarak başka defterdarlıkların kurulması zorunlu hale gelmiştir.

II. Mahmud döneminde, maliye teşkilatında yeniden yapılanma çalışmaları yapılmıştır. Bu doğrultuda dış hazine üç gruba ayrılmıştır. Bunlar; Hazine-i Amire, Mansure Hazinesi ve Darphane hazinesidir (Halaçoğlu, 1996). Bu üç hazine ayrı ayrı yönetilmiş ancak birbirleri arasında uyumsuzluklar çıkmıştır. Bu dönemde uyumsuzluklar sonucunda, Hazine-i Amire defterdarlığı kaldırılarak Darphane nezareti ile birlikte, Darphane-i Amire Defterdarlığı kurulmuştur. Ancak kurulan yeni defterdarlığın ilerleyen dönemde istenilen sonucun elde edilmemesinden dolayı Mensure defterdarlığı ile birleştirilerek tek elden yürütülmesi kararı alınmıştır (Tabakoğlu, 1996). 1838 yılına kadar mali yapıda değişiklikler yapılmış ama yeterli olmadığından mali yapıyı tek elde toplamak amacıyla Maliye Nezareti kurulmuştur.

Maliye Nezareti kurulduktan sonra mali işlemlerle ilgili kayıtlar dokuz ana defterde; “*Mektubî Kalemi Defterleri, Evâmir-i Maliye Defterleri, Masârifât Defterleri, Vâridât Muhasebesi Defterleri, Temettuât Defterleri, Cizye Defterleri, Cerîde Odası Defterleri, Maliye Kısmı Defterleri, Muvâzene (Bütçe) Defterleri*” şeklinde toplanmıştır (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, 2010).

Mektubî Kalemî Defterleri, devletin mali konusuyla ilgili olarak eyaletler ya da diğer devletlerle yaptıkları yazışmaların kayıtlarının yer aldığı defterlerdir. Bu defter, Maliye Defteri ile aynı katalog da bulunmuştur. Evâmîr-i Maliye Defterleri, Osmanlı Devleti'nde mali işlerle ilgili eyaletlere ve devletlere gönderilen emirlerin fezlekelerini kayda alındığı defterlerdir. Bu defterde başlıca kayda alınan mali işlemler; *“fermanlar, Dellalbaşılık, zeâmet, mukâtaa ve iltizamlara dair ilmühaber suretleri, düvel-i ecnebiye, Hayriye ve Avrupa tüccarlarına dair malî emirler, Osmanlı Devleti'nden ihraç ve dışarıdan ithal edilecek emtia, eşya, erzak ve mahsulâtтан alınacak gümrük vergilerinin miktarını mübeyyin tarife ile çeşitli yerlere gönderilen talimatın sureti, Abdülmecid Han'ın cülûsu münasebetiyle berat ve nişanların tecdidi ve bazı malî ahkâm, muhassıllıklara gönderilen emirler, cülûs-ı hümâyûn münasebetiyle muhtelif mukâtaaların beratlarının yenilenmesi, bazı yerlere gönderilen ferman ve tezkire hülâsaları, damga rusûmu, ceza kesilmesi, harp vergisi gibi konulara dair kararname, tezkire ve lâyiha suretleri”* kayda alınmıştır (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, 2010).

Masârîfât defterleri, Osmanlı Devleti'ne ait masarifatı (giderleri) günlük olarak kayda alındığı defterlerdir. Genellikle idari ya da asker olan memurların maaşları, devletin her bir kademesi için yapılan harcamaları, hisse sahiplerine kupon taksitlerinin ödendiği tutarları kapsamaktadır (Akkuş, 2011). Vâridât muhasebesi defterleri ise devletin bütün gelir hesaplarının kayda alındığı defterdir. Buna göre her iki defterde gelir ve giderler günlük olarak kayda alınmıştır. Temettuât Defterleri, temettuat kelime anlamı olarak *“kar, kazanç”* olarak ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde halkın elde ettiği kazanca göre temettuat vergisi alınmış ve halktan alınan bu vergilerin kaydedildiği defterlere temettuât defterleri denir (Arslan, 2002). Cizye, *“İslam bir vergi olup, İslam devletlerinde zimmet hukuku çerçevesinde gayrimüslim halktan toplanan vergiyi”* olarak tanımlanmaktadır (Özel, 2001). Osmanlı Devleti, fethettiği bölgede yaşayan halktan cizye vergisi ve bu vergi oranı bulunduğu yerlere göre farklılık göstermektedir. Cizye defteri, vergi alınan kişilerin isimleri, meslekleri, fiziksel özellikleri, yerleşim yeri ve alınan vergilerin kayda alındığı defterlerdir (Koçak, 2017). Ceride defterlerinde ise Osmanlı topraklarında yaşayan halkın nüfus kayıtları, asker yoklamaları, cizye sınıflamaları, devlet işlerinde çalışanların, memurların isimleri, ihtiyaç sahibi olan kişilere ait bilgiler kayıt altına alınmıştır (Güneş, 2014). Maliye kısmı defterleri, diğer defterleri de kapsayacak şekilde ayrı bir defter olarak düzenlenmiştir. Bu defterde; *“devletin yıllık gelir-gider hesaplarını gösteren bütçe defteri, devlet kurum ve kuruluşlarının, vakıflara ait gayrimenkullerin, şahısların elinde bulunan eshâm faizlerinin, bayındırlık hizmetleri için yapılan keşiflerin sarfiyatının, timar ve zeâmet, narh, devir-teslim, askerlerin muhalledât defterleri, malî nizamnameler”* kaydı ve takibi yapılmıştır (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, 2010). Muvazene (bütçe) defterleri, yapılan harcamaların kayıt altına alındığı defterdir. Bu defter iki kısımdan oluşmakta; ilk kısımda maaşlar, ikinci kısımda ise belirlenmemiş masraflar takip edilecektir. İlerleyen dönemlerde yıllık gelir-giderlerin belirlenmesinde bu defterler esas alınmış ve devlet giderlerinin de sınıflandırılmasında yapılarak kayda

alınmasını gerektiği ifade edilmiştir (Kılıç, 2000). Bu defterler, Osmanlı Devleti'nin sadece mali yönüyle değil aynı zamanda devlet yapısı, yerleşim yerleri, ticari faaliyetleri ile ilgili olarak da günümüze tarihten ışık tutmaktadır.

Maliye nezareti defterlerinden olan masarifat muhasebesi defterlerine örnek olarak sunulan belgenin transkripsiyonu ve belgenin incelenmesi aşağıda yer almaktadır.

III. BUCAK KAYMAKAMLIĞI'NIN 1280 SENESİ AĞUSTOS-KASIM AYI MASARİFAT DEFTERİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

Çalışmaya konu olan defter, (arşiv kaynaklarına göre) 10 Ra. 1281 (13 Ağustos 1864) 21 Ş. 1282 (31 Aralık 1865) tarihleri arasında kapsayan dönemde Bucak Sancağı'nın (Ordu İli) masarifat defteri olup, ML. MSF. d., fon kodu ve 17488 sıra no ile Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nden elde edilmiştir. Defter ciltsiz ve ebrusuz olup, 18,5*45 ölçülerindedir. 20 sayfadan oluşan defterde Bucak Sancağının merkez ve bazı kazalarının 1280 senesinin (R.) Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım ayları dahilinde dört aylık bir sürenin masrafların muhasebe kayıtları yer almaktadır.

A. BUCAK KAYMAKAMLIĞININ 1280 SENESİ AĞUSTOS AYI GİDERLERİNİN MUHASEBE KAYITLARI

Belgenin açılış kaydında 1280 senesinin Ağustos ayına Bucak Sancağı Kaymakamlığı'nda ortaya çıkmış olan memur maaşları ile diğer giderlerin kayıtları defter olduğundan bahsedilmektedir. Bunun transkripsiyonu şu şekildedir; “*Bucak sancağı kaimmakamlığının seksen senesi şehir-i Ağustos ibtidasından gayetine değin bir mah zarfında vukubulan memurin maaşlarıyla masarifat-ı sairesini mübeyyin defteridir*”. Defterde kayıtlanan ilk muhasebe kaydına ait bilgiler tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Bucak Kaymakamlığı Memur Maaşları

Açıklama	Tutar (Guruş)
Liva-yı mezbur kaimmakamı Refetli Mahmud Bey mah-ı mezbur maaşı	2.790
Mal kâtibi fütüvvetlü Ahmed Efendi maaşı	1.500
Tahrirat kâtibi hamiyyetlü Raşid Efendi maaşı	500
Mal refiki hamiyyetlü Hayri Efendi maaşı	300
Tapu kâtibi Osman Efendi maaşı	250
Odacı Mustafa maaşı	100
Sandık emini Osib maaşı	150

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 1’e göre en yüksek maaşı kaymakam Mahmud Bey almıştır. 2.790 kuruş olan Kaymakamın maaşını mal kâtibi Ahmet Efendi’nin 1.500 kuruşluk maaşı takip etmektedir. Belgeye göre tahrirat kâtibi Raşid Efendi 500 kuruş, mal refiki Hayri Efendi 300 kuruş, tabu kâtibi Osman Efendi 250 kuruş, odacı Mustafa’nın

maaşı ise 100 kuruş'tur. Ayrıca sandık emininin maaşı 150 kuruş olarak belgede yer almıştır. Belgenin devam eden kısmında askeri polis personelin maaşlarının kayıtları yer almaktadır.

Tablo 2: Bucak Kaymakamlığı Müstahdem Zabtiyegan Maaşları

Personel	Fi Guruş	Neferen	Yekün (Guruş)
Yüzbaşı Maaşı	000	01	0300
Katib Maaşı	000	02	0200
Çavuş Maaşı	000	01	0120
Süvariyan Maaşı	160	04	0640
Hapishaneci Maaşı	000	01	125
Piyadegan Maaşı	090	18	1620
(Toplam)	000	25	3.005
Umuru kayd edilen? neferat ile müceddidi zamm olunan neferat maaşlarından hazine-mande olarak tenzil kılınan			0849
Kalan			2.156

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 2'de Kaymakamlık bünyesinde yerleşik olan askeri personelin maaşları gösterilmektedir. Buna göre en yüksek rütbeli yüzbaşının maaşı 300 kuruş ve en yüksek maaşa sahiptir. Kâtip maaşı en yüksek ikinci maaş olup 200 kuruştur. Diğer personeller sırasıyla çavuş maaşı 120 kuruş, süvariyan maaşı 160 kuruş olup, dört kişi oldukları için toplam maaşları 640 kuruş olarak kayıtlanmıştır. Hapishaneci olarak kaydolunan çalışanın maaşı 125 kuruş, piyadelerin ise maaşı 90 kuruştur. Çalışanların toplam maaşı 3.005 kuruş olup, bu tutardan 849 kuruş şahıslar tarafından alınamayan tutarların hazineye kalması kaydı ile hazinece tenzil edilmiş tutar şeklinde toplam tutardan düşülerek kalan hanesine 2.156 kuruş olarak muhasebeleştirilmiştir. Belgenin bu kısmında kâtip olarak kayıtlanan personelin zaptiye olarak kabul edilmesi dikkat çekicidir.

Tablo 3: Bucak Kaymakamlığı Çeşitli Giderleri

Açıklama	Tutar (Guruş)
Ber vech-i maktu' mühimmat-ı kırtasiye maktuu	150
Liva-yı mezkurun mal ve sandık odasında ikad olunan kandil için alınan revgan-ı zeyt bahasıyla masarif-i müteferrika-i sairesi	76,5
Umur-ı mühimme zımnında Trabzona irsal kılınan Zabtiye Kahraman'ın vapur navlıyla harcırahına ita kılınan	100
Tahrirat kalemi odası lazımesi için tanzim olunan torba bahası (8 adet torba, fi 4 guruş)	32
Tersane-i Amire tekaüd eden Ordulu Mehmed bin Mustafa'nın zikr-i ati maaşları, an ibtida-i Haziran sene 180 ila gaye-i Ağustos sene-i minh., Şehriye 180 guruş , eşhur 3, maaş	540

Sivasa mürur eden tarik tesviyesi mühendisiyle Habsamana kazası vergisinin ba emir-name-i cenab-ı müfettişi tadil ve tesviyesi zımında memurinin bargir ücuratlarına ita kılınan	265
Asakir-i bahriye-i hazret-i şahane mütekaidlerinden Ordulu Süleyman bin Ali'nin zikr-i ati maaşları, an ibtida-i Mart sene 180 ila nihayet-i Haziran sene-i minh. Şehriye 50 guruş, eşhur 4, maaş	200

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 3'te Bucak Kaymakamlığı'nın çeşitli giderlerinin kayıtları gösterilmiştir. Kayıtlarda kırtasiye gideri olarak 150 kuruş, aydınlatma (kandil) gideri için 76,5 kuruş, askeri güvenlik harcırah gideri 100 kuruş, çeşitli malzemeler için torba gideri 32 kuruş, tersaneden emekli olan kişiye ait üç aylık maaş ödemesi 540 kuruş, yine başka bir emekli personel için dört aylık maaş ödemesi 200 kuruş ve taşıma ücreti olarak 265 kuruş yer almaktadır.

Belgenin devam eden kısmında yine Bucak Kaymakamlığı'na ait hapisane ve bazı tutuklanan kişilerin sevki için katlanılan giderlerin kayıtları yer almaktadır. Bununla birlikte hapisanede ekmek için 131 kuruş, kandil için kandil yağına da 50 kuruş olmak üzere 181 kuruş gider yapıldığı tespit edilmiştir.

Bucak sancağının 1278 senesine mahsuben 24 asker ile Fatsa ve Erbaa kazasından firar edip tutuklanan 2 asker olmak üzere toplam 26 askerin tersane-i amireye sevki için refakatçı askerlere ödenen vapur ücreti ile harcırahlara ait giderler 75 kuruş olarak Bucak iskelesinden İstanbul'a kadar ödenmiştir. İstanbul'da ise iskeleden tersaneye kadar ve ilgili kişilerin harcırahlarına 300 kuruş olmak üzere toplam 375 kuruş daha gidere katlanılmıştır. Sonuçta Bucak sancağının bu giderler ile birlikte toplam giderleri, 9.665 kuruş 20 para şeklinde kayıt altına alındığı tespit edilmiştir.

B. BUCAK KAYMAKAMLIĞININ 1280 SENESİ EYLÜL AYI GİDERLERİNİN MUHASEBE KAYITLARI

Bucak sancağının 1280 senesi Eylül ayına ait memur ve emekli personelin maaşlarının kayıtlı olduğu defterin başlangıç kaydı "*Bucak Sancağı Kaimmakamlığının işbu 1280 senesi şehr-i Eylülü ibtidasından nihayisene değın bir mah zarfında vukubulan memurin ve mütekaidin maşatıyla masarifat-ı sairesini mübeyyin defteridir*" şeklinde belgede yer almıştır.

Tablo 4: Bucak Kaymakamlığı Memur ve Emekli Personel Maaşları

Açıklama	Tutar (Guruş)
Liva-yı mezbur kaimmakamı Refetlü Mahmud Bey mah-ı mezbur maaşı	2790
Mal katibi fütüvvetlü Ahmed Efendi maaşı	1500
Tahrirat katibi hamiyetlü Raşid Efendi maaşı	500
Mal refiki hamiyetlü Hayri Efendi maaşı	300
Tapu katibi Osman Efendi maaşı	250
Odacı Mustafa maaşı	100

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 4’te bir önceki aya göre personel maaşlarında bir değişiklik olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak daha önceki ayda sandık emini olan kişiye herhangi bir ödemenin yapılmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca “*Ber vech-i maktu mühimmat kırtasiye bahası 150 guruş*” şeklindeki kayıttan, 150 kuruş kırtasiye ödemesi yapıldığı tespit edilmiştir. Devam eden kısımda ise askeri personel maaş ödemeleri yer aldığı görülmektedir.

Tablo 5: Bab-1 Hükümette Müstahdem Zabtiyegan Maaşları

Personel	Fi Guruş	Neferen	Yekün (Guruş)
Yüzbaşı Maaşı	000	01	0300
Katib Maaşı	000	01	0200
Çavuş Maaşı	000	01	0120
Süvariyan Maaşı	160	04	0640
Hapishaneci Maaşı	000	01	125
Piyadegan Maaşı	090	18	1620
(Toplam)	000	26	3005
Müceddedi ve kadimi neferatı maaşlarından hazine-mande olub tenzili icab eden.			0770
Kalan			2235

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 5’te iç güvenlik hizmetlerinde görevli personelin maaşları yer almaktadır. Belgeye göre personel maaşlarında bir önceki aya göre herhangi bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Ancak tenzilata konu olan tutar, bir önceki aya göre düşmüş ve 770 kuruş olarak kayıtlanmıştır. Ayrıca “*...mal ve sandık odalarında ikad olunan kandil lazimesiçün mübayaa edilen revgan bahasıyla masarif-i müteferrika-i sairesi 86,5 guruş*” olarak kandiller için revgan bedelinin kaydı yapılmıştır. Belgenin devam eden kısmında “*Liva-yı mezkûr mahbeshanesinin mah-ı mezbûr masarifi*” bilgisi ile hapishanenin giderleri kaydedilmiştir.

Tablo 6: Bucak Sancağı Hapishane Masrafları

Nev’i	Guruş	Para
Bikes mücrimine ita kılınan nan-ı aziz bahası.	186	35
Hapishane-i mezkurda ikad olunan kandil için alınan revgan bahası.	50	00
Toplam	186	35

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 6’da yer alan ve iki kalemde kayıtlanan masraflardan birincisi, kimsesiz suçluların yiyecek (ekmek) bedeli olan 186 kuruş 35 para, ikincisi ise hapishanede kullanılan kandillerin yağ bedeli olan 50 kuruştur. Ancak belgenin bu kısmında kayıtlanan 50 kuruş, toplam gidere yansıtılmamış ve dolayısıyla bir kayıt hatası ortaya çıkmıştır. Devam eden kısımda tutuklanan kişilerin harcırah ve diğer masraflarına ait olan bedellerin kayıtlandığı görülmüştür.

Tablo 7: Tutuklu ve Zabtiyenin Masrafları

Nev'i	Guruş
Eşkîya-yı merkumenin vapur navlları be-hesab-ı nısf	60
Zabtiye-i merkumun azimet vapur navlı	30
Merkumun avdet vapur navlı	30
Azimet ve avdette harcırah olub ita kılınan	40
Toplam	160

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 7’de Erbaa ve Perşembe kazalarından tutuklanan kişilerin Trabzon’a sevk edilmesi için katılan maliyetler yer almaktadır. Bu durum belgede “*Kaza-yı Erbaa ahalisinden ve meşahir-i eşkıyadan Kel Seyyid nam kimesne ile Perşembe kazası ahalisinden ve eşkıyadan olub derdest olunarak canib-i eyalete irsal kılınan Hacı Kara Ali oğlunun sahabetiyle Trabzona sevk ve teslimine memur zabtiye Kahramanın navl-ı vapur ve harcırahıyla eşkıya-yı merkumenin vapur navllarına ita kılınan*” şeklinde kayıtlanmıştır.

Belgenin devam eden kısmında yapılan çeşitli ödemelerin kayıtları yer almaktadır. Bu ödemeler şu şekilde belirli bir içerik olmadan sıralanmıştır; “*Mal kalemi ve sandık emini lüzumu olub tanzim ettirilen defatir bahasına ita kılınan, muhtelif defter 8 adet, baha 302 gurusş*”, “*Yetmiş dokuz senesi şehr-i Şubatı tapu hasılatından Zabtiye Mustafa’ya teslimen Hazine-i Celile-i Maliyeye irsal kılınan dokuz bin yüz altmış yedi gurusşun bendiye? masarifiyle vapur navluna ita kılınan*”, “*25 gurusş bendiye masarifine ita kılınan 45 gurusş vapur navluna ita kılınan 70 gurusş toplam*”, “*Mal ve tapu kalemi lazimesi için tanzim ettirilen torba bahasına ita kılınan, muhtelif torba 10 adet, baha 45 gurusş*”, “*Hükümet konağı mefruşatının müceddediyle tamirâtı masarifine ita kılınan 1625,5 gurusş, müfredat defteri başkaca takdim kılınmıştır.*”, “*Konak-ı mezkûr bahçesi duvarının tamiri masarifine ita kılınan, 91 gurusş*”, “*Karantina memuru maaş ve masarifi, ibtida-yı Mayıs sene 80 ila nihayet-i Eylül sene-i minh., şehriye 470, eşhur 5, toplam 2350 gurusş*”. Belgede yer alan yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere defter satın alma kaydından, torba satın alınmasına, mefruşatın tamir giderinden bahçe duvarı tamirine kadar hem kırtasiye ve büro işleri için sarfiyat malzemelerinin maliyetleri kaydedilmiş hem de bakım onarım giderlerine ait muhasebe işlemleri belgede yer almıştır. Sancağın muhasebe kayıtlarının en sonunda ise “*sehvi-yekün 200 gurusş*” ile hatalı kaydın düzeltme işlemi yapılmış ve “*Yekün 12742 gurusş 35 para*” ile genel toplam alınmıştır.

Tablo 8’de de görüleceği üzere belgenin bu kısmında Aybastı kazasının ortaya çıkan memur ve mütekaidin maaşlarının masrafları muhasebeleştirilmiştir.

Tablo 8: Aybastı Kazasının Memur, Müstahdem, Zabtiyegan ve Emekli Personel Maaşları Ödemeleri

Açıklama	Nefer	(...) ¹	Tutar (Guruş)
Kaza-yı mezbûr müdürü Hamiyetlü Hasan Ağa'nın şehir-i mezkûr maaşı,			800
Kaza-i mezbûr kâtipi maaşı			100
Devletlü necabetlü şehzadegan efendiler hazeratı kayıkçılarından Trabzoni Mehmed Ağa'nın şehir-i mezkûr maaşı			200
Asakir-i bahriye-i hazret-i şahane esnaf takımından Ordulu Abdullah bin Osman'ın maaşı			80
Asakir-i bahriye-i hazret-i şahane tekaüdlerinden Hasan bin Ali'nin maaşı			40
Çavuş maaşı	1	00	120
piyadeegan maaşı	8	52,5	420

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 8'de Aybastı Kazası'nın memur, müstahdem, askeri personel ile emekli personelin maaşlarının kayıtları gösterilmiştir. Buna göre kaza müdürü 800 kuruş, kâtip 100 kuruş ve sırasıyla 200 kuruş, 80 kuruş ve 40 kuruş emekli maaşı alan üç kişinin maaşları kayıtlanmıştır. Ayrıca askeri personel olarak çavuşun 120 kuruşluk maaşı ile 8 piyade askerlerin maaşı olan toplam 420 kuruşluk ödemeler muhasebeleştirilmiştir. Belgede, memur ve emekli personelin maaşları toplamı 1766 guruş 20 para ile askeri personelin maaşları toplamı 540 kuruş olarak kayıtlanmıştır.

Belgede personel maaş ödemelerinin yanında kırtasiye malzeme gideri olarak 12,5 kuruş ile verginin tadil ve tesviyesinde sarf olunan 4 kuruşun toplamı olarak 16,5 kuruş gider ortaya çıkmıştır. Bütün bu giderlerin toplamı olarak belgede "Ceman yekün"ü yani genel toplamı alınmış ve 11422 kuruş şeklinde muhasebe kaydı yapıldığı görülmüştür.

Belgenin devam eden kısımda "El-mahsub" ifadesi ile geçmiş yıllardan gelen mahsup işlemleri gösterilmiştir. Yıllar itibari ile mahsuplar "0470 guruş 00 para vergiden sene 78", "0400 guruş 00 para vergiden sene 79", "5141 guruş 10 para vergiden sene 80", "4569 guruş 00 para aşardan sene 77", "0172 guruş 32 para aşardan sene 78", "0668 guruş 38 para bedelat-ı askeriden sene 78" şeklinde kayıtlanmıştır. Bunların toplamı da "11422 guruş 00 para" olmuştur. Belgede, Aybastı kazasının mahsup işlemleri ile ilgili "Bucak sancağının seksen senesi şehir-i Ağustos ibtidasından nihayetine değin bir mah zarfında vukubulan memurin ve mütekaidin maaşlarıyla masarif-i vakıası olan on bir bin dört yüz yirmi iki guruşa reşide olmağın ve meblağ-ı mezbûr bala-yı mazbata-ı çakeranemizde beyan kılındığı vechle Liva-yı mezburun şehir-i mezkûr tahsilatından tesviye kılınmış olmakla hazine-i celile-i maliyece dahi mahsubiyetinin icrası babında takdim-i mazbata-yı

¹ Belgede belirli bir kişinin bahsedilen süre içerisinde aldığı maaş kastedilmesi muhtemeldir.

çakeranemize cüret kılındı. Ol-babda emr u ferman hazret-i menlehü'l-emrinizdir. Fi 17 Şaban sene 81 ve 3 Kanunisani sene 80” ifadesi yer almış ve açıklamaların kayıtları görülmüştür. Belgeyi resmi olarak onaylayan azalar ise şu şekilde sıralanmıştır; Aza Ömer, Aza Seyyid Amir, Aza Seyyid Ahmed, Nazır-ı nüfus Mehmed Selim, Katib-i Tahrirat Raşid Mehmed, Katib-i Mal Seyyid Ahmed Ali bin Numan, E’d-dai Müftü, Seyyid Osman Zihni, E’d-dai Naib Mehmed Said, Kaimmakam-ı Liva-i Bucak, Mahmud, Aza Bedros, Aza Kostanti, Aza (boş), Aza Halil Ruşen, Aza (boş), Aza Seyyid Mehmed.

Belgenin kapanış kaydında “*Merbut beş kıta sened mucubince on bir bin dört yüz yirmi iki guruş seksen senesi ağustos cedveline dahil bulunmuş olmasıyla iktizasının masarifat muhasebesinden derkenar olunması babında ferman hazret-i menlehü'l-emrindir.*” İfadesi ile “*Fi 21 Ş. Sene 82*” tarihi yer almış ve “*Memur-ı tahsilat-ı hazine-i maliye Mustafa, fi 25 Muharrem sene 82*” “*Kanunievvel defterine derkenar olunmuştur.*” İfadesi ile ay sonu kapanışı gerçekleşmiştir. Buna göre hem belgenin kapanış tutarı, tarihi, açıklaması, muhasebe birimi ile ilgili bilgiler ortaya konmuştur.

Aşağıdaki tablo 9’da Perşembe Kazası’nda aktif olarak görev alan memur ile emekli personellerin maaşlarının muhasebe kayıtları ise aşağıda gösterilmiştir. Belgede bu durum, “Perşembe kazasının mah-ı mezkûrda vukubulan memurin ve mütekaidin maaşatıyla masarif-i sairesi” bilgisi ile kayıtlanmıştır.

Tablo 9: Perşembe Kazası Personel Maaş Ödemeleri

Personel	Açıklama	Tutar (Guruş)
Müdür-i kaza hamiyetlü Ahmed Efendi maaşı	Der mah-ı Temmuz sene 80	800
	Der mah-ı Ağustos sene-i minh	800
	Toplam	1600
Katib Abdi Efendi maaşı	Bu dahi	100
	Bu dahi	100
	Toplam.	200
Müstahdem zabtiyegan maaşı	Bu dahi	540
	Bu dahi	540
	Toplam.	1080
Hisse-i Ordu-yı hümayun topçu alayinin süvari ikinci taburunun birinci bölüğünde mülazım tekaüd Ali maaşı (guruş)	der mah-ı temmuz sene 80	60
	der mah-ı Ağustos sene-i m.	60
	Toplam	120
Arabistan ordu-yı hümayunu piyade üçüncü alayının üçüncü taburunun üçüncü bölüğünde saka İzmirli Mustafa veled-i Mehmed Maaşı (guruş)	der mah-ı temmuz sene 80	60
	der mah-ı Ağustos sene-i m.	60
	Toplam	120

Trablusgarb canibinde bulunan Topçu asakir-i nizamiye piyade alayının birinci bölüğünde üçüncü onbaşının üçüncü neferi Ali veled-i Mehmed maaşı	der mah-ı temmuz sene 80	20
	der mah-ı Ağustos sene-i m.	20
	Toplam	40

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 9’da üçü aktif görevde üçü ise emekli olmak üzere altı personelin maaş ödemelerinin muhasebe kayıtları yer almaktadır. 1280 (R.) yılının Temmuz ve Ağustos aylarına ait geriye yönelik ödenen ve kayıtlanan bilgilere göre en yüksek maaş kaza müdürüne ait olan aylık 800 kuruşluk maaş gideridir. Emekli maaş ödemelerinde ise 60 kuruşluk ödemelerde iki kişinin kayıtlarının aynı olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak üçüncü emekli olan diğer askeri personelin maaşı da 20 kuruş olarak belgede yer almıştır. Belgenin devam eden kısmında “*Mühimmat kırtasiye bahası (guruş)*” olarak “*der mah-ı temmuz sene 80*” ve “*der mah-ı Ağustos sene-i m.*” olmak üzere 12,5’er kuruşluk olmak üzere toplam 25 kuruşluk gider kaydedilmiştir. Bunun yanında “*Karantina memuru maaş ve masarifi an ibtida-i mayıs sene 80 ila nihayet-i Eylöl sene-i m., şeyriye 460, eşhur 5, Yekün 2325 guruş*” olarak karantina memurunun 5 aylık maaşının 2325 kuruşluk ödemesi muhasebeleştirilmiştir. Bütün bunlardan sonra toplam kayıtlar “*Yekün 5510 guruş*” ve “*Ceman yekün 18252 guruş 35 para*” olarak kayıtlanmıştır. Daha sonra belgede, mahsup işlemlerine de yer verilmiştir. Bunlar sırası ile “*El-mahsub*”, “*0846 guruş 14,5 para vergiden sene 78*”, “*6044 guruş 25.5 para vergiden sene 79*”, “*7446 guruş 35 para vergiden sene 80*”, “*4015 guruş 00 para karantina mahsulatı sene-i m.*” Olmuş ve toplam “*18252 guruş 35 para*” olarak belgede yer almıştır.

1280 senesine ait Eylöl ayında kayıtlanan giderlerin kapanışı ise belgede şu şekilde yer almıştır; “*Bucak sancağının seksen senesi Şehr-i eylölü ibtidasından nihayetine değin bir mah zarfında vukubulan memurin ve mütekaidin maaşlarıyla masarifat-ı saire vakiasını on sekiz bin iki yüz elli iki guruş otuz beş paraya reşide olmuş ve meblağ-ı mezkûr bala-yı mazbata-yı çakeranemizde beyan kılındığı vechle liva-yı mezburun şehr-i mezkûr tahsilatından tesviye kılınmış olmakla hazine-i celile-i maliyece dahi icra-yı mahsubu babında takdim-i mazbata-yı çakeranemize cüret kılındı. Ol-babda emr u ferman hazret-i menlehü'l-emrindir. Fi 29 Şaban sene 82*” dolayısıyla Bucak sancağının 1280 senesinin Eylöl ayının aktif olarak görevde olan memur ve emekli personelin maaşlarının masrafları 18252 kuruş 35 para olmuş ve bu durumun beyan edilerek bağlı olduğu livanın tahsilatından düzeltme işlemi ile maliye için kayıtlandığı ifade edilmektedir. Bahsedilen kapanış kaydı sonrasında Aza Halil Ruşen, Aza Seyyid Mehmed, Nazır-ı nüfus Mehmed Selim, Katib-i Tahrirat Mehmed Reşid, Katib-i mal Seyyid Osman Nuri, E’d-dai Müftü Seyyid Osman Zihni, E’d-dai Naib Sunullah?, Kaimmakam-ı Liva-i Bucak Mahmud, Aza Petros, Aza Mustafa adlı kişiler belgeyi onaylamıştır.

Belgenin bu aya ait kayıtların en sonunda “*Mezkûr on sekiz bin iki yüz elli iki guruş otuz beş para seksen senesi Eylöl cedveline dahil bulunmuş olmasıyla iktizasının masarifat muhasebesinden derkenar olunması babında ferman hazret-i*

menlehü'l-emrindir. Fi 21 Muharrem sene 82”, “*Kanunievvel defterimize derkenar olunmuştur*” ve “*memur-ı tahsilat-ı hazine-i maliye*” bilgileri yer almıştır. Sonrasında belgede masrafın 355 kuruş ve son kayıt tarihinin de 25 Muharrem sene 1282 olduğu yer almıştır.

C. BUCAK KAYMAKAMLIĞININ 1280 SENESİ TEŞRİNİEVVEL (EKİM) AYI GİDERLERİNİN MUHASEBE KAYITLARI

Bucak kaymakamlığının Ekim ayının bir aylık memur ve emekli maaşının muhasebe kayıtlarına ait bilgi “*Bucak sancağı kaimmakamının işbu seksen senesi şehri-i Teşrinievveli ibtidasından nihayetine değin bir mah zarfında vukubulan memurin ve mütekaidin maaşatıyla masarif-i saire vakiasını mübeyyin defterdir*” şeklinde belgede yer almıştır. Buna göre personel maaşlarının ödemeleri aşağıdaki gibi muhasebeleştirilmiştir.

Tablo 10: Bucak Kaymakamlığı Memur ve Emekli Personel Maaş Ödemeleri

Açıklama	Tutar (Guruş)
Liva-yı mezkûr kaimmakamı rıfatlu Mahmud Bey Efendi maaşı, (ma'a mezkurun)	2890
Kaimmakam-ı sabık mahmud Bey maaşı	1534.5
Kaimmakam-ı lahik Said Bey maaşı	1255,5
Mal katibi fütüvvetlü Osman Nuri Efendi maaşı	1500
Tahrirat katibi hamiyetlü Raşit Efendi maaşı	500
Mal refiki Hayri Efendi maaşı	300
Tapu katibi Osman Efendi maaşı	250
Sandık emini Osib maaşı	150
Odacı Mustafa maaşı	100

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 10’da Bucak kaymakamlığının aktif olarak görevde olan çalışanları ile emekli olan personelin maaş ödemelerinin muhasebe kayıtları gösterilmektedir. Buna göre en yüksek maaş kaymakamın 2890 kuruşluk maaşı iken, en düşük maaşı odacı olarak görev yapan personelin maaşı kayıtlanmıştır. Bunun yanında eski kaymakamın maaşı ve aday kaymakamın maaşı da belgenin bu kısmında muhasebeleştirilmiştir. Belgenin devam eden kısmında “*Bab-ı Hükümette müstahdem zabtiyegan maaşı (guruş)*” şeklinde kayıt altına alınan askeri personelin maaş ödemeleri yer almıştır. Ayrıca “*Ber vech-i maktu mühimmat kırtasiye bahası 150 guruş*” olarak kırtasiye giderleri kayıtlanmıştır.

Tablo 11: Bucak Kaymakamlığı Askeri Personel Maaşları

Personel	Nefer	(...)	Guruş
Yüzbaşı maaşı	1	00	300
Katib maaşı	1	00	200
Çavuş maaşı	1	000	120
Süvariyan maaşı	04	160	640

Hapishaneci maaşı	1	000	125
Piyadegan maaşı	18	90	1620
Toplam	26	000	3005

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 11'e göre Bucak Kaymakamlığı'nda görev yapan askeri personel içerisinde en yüksek maaşı 300 kuruş ile yüzbaşı almaktadır. Kâtip maaşının yüzbaşı hariç diğer personellerden daha yüksek olması muhasebe işlerine devlet içerisinde önem verildiği bu nedenle maaşın yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan en düşük maaşı alan personel piyadelere 3005 kuruşluk ödeme yapıldığı belgeden tespit edilmiştir.

Belgenin devam eden kısmında, mal ve sandık odaları için gerekli olan revgan ve çeşitli giderler için ortaya çıkan giderler ile hapishane giderlerinin kayıtları yer almaktadır. Bu durum belgede "mal ve sandık odalarında ikad olunan kandil lazimesi için mübayaa edilen revgan bahasıyla masarifi-i müteferrika-i sairesi (guruş)", "Liva-yı mezkûr mahbeshanesinin mah-i mezburda vukubulan masarifi" şeklinde kayıtlanmıştır.

Tablo 12: Bucak Kaymakamlığı Mal ve Sandık Odaları ile Hapishanenin Çeşitli Giderleri

Açıklama	Tutar (Guruş)	Para
Revgan bahası	118,5	-
Masarif-i müteferrikası	058	-
Bikes mücrimine ita kılınan nan-ı aziz bahası.	200	31
Hapishane-i mezkurda ikad olunan kandil lazimesi için mübayaa edilen revgan bahası.	041	10
Masarif-i müteferrikası,	60	00

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 12'de yer alan bilgilerden mal ve sandık odasına revgan yağı ve masarifi-i müteferrika olarak toplam 176,5 kuruşluk bir gider yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca hapishanenin yiyecek, revgan yağı ve çeşitli giderlerine toplam 302 kuruş ve 01 paranın muhasebe kaydı yapıldığı görülmektedir.

Tablo 13: Bucak Sancağı Çeşitli Giderleri

Açıklama	Detay	Tutar (Guruş)
Bucak sancağı dahilinde kain Perşembe kazasına tabi Batami karyesinden ve asakir-i şahane perakende bölüğü neferatından ba-tezkire ihrac olunub memleketi canibine avdet etmek üzere Bucak kazasına vürud eden Hasan bin Abdülvahhab nam neferin vuku-ı vefatıyla teçhiz ve tekfin masarifine ita kılınan	-	46,5

Liva-yı mezkurun seksen senesi adet-i ağnam rüsumunun tahririne tayin olunan memuranın harcırahı masariflerine ita kılınan (Müfredat mazbatası başkaca takdim kılınmış olmağla şerh verildi.)	-	3800
Bucak kazasından Sivasa mürur eden tarikin küşad ve tesviyesinde müstahdem mühendis Artin'in harcırahına ita kılınan	-	400
Samsunda tecemmu iden muhacirin-i çerakisenin idare-i masarifati için havale buyurulan mebalığ-i malumeye mahsuben Bucak kasabası tüccaranından bi'l-mübayaa irsal kılınan on iki bin kile mısırın masarifine ita kılınan	mısır-ı mezkurun iktiza eden resm-i gümrüğüne ita kılınan	3477
	Bucak iskelesinden sefineye değin kayık navlı	0200
	Perşembe İskelesinden sefineye değin kayık navlı.	0410
	Mısır-ı mezkurun Samsun'a değin sefine navlı	3100
	Samsun'da taşra ihracında kayık navluyla kileci ve hammal ücreti	1130
	Mısır-ı mezkurun Samsuna teslimine değin memuru İbrahim Ağa'nın harcırahı.	0250

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 13'te, Bucak Sancağı ile ilgili çeşitli giderlerin muhasebe kayıtları yer almaktadır. Bu kayıtlar cenaze işleri ile ilgili giderler 46,5 kuruş, memur harcırahı 3800 ve 400 kuruş olmak üzere toplam 4200 kuruş ve hububatın sevki için katılan toplam 8567 kuruşluk giderlerden oluşmaktadır. Belgede yer alan mısırın sevkine ait kayıtların, muhasebenin temel kavramlarından olan tam açıklama kavramına uygun bir işlem olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Belgeden, sevk işleminin ana hesap kaydının yapılmış ve sonrasında alt hesaplar ve açıklamalarla işlemin özüne inilmiş olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla gerçekleşen işlemin ne olduğu konusunda, işlemle ilgisi olmayanlar dahil olmak üzere, müfredatlı bir şekilde anlama imkanı elde edilmiştir.

Belgenin sadece bu kısmında yer alan ve Bucak Sancağına yönelik kayıtların “*ceman yekün*” olarak toplamı 22037 kuruş 21 para olduğu anlaşılmaktadır. Bu kaydın devamında Habsamana kazasının memur ve emekli personelinin maaşlarının kayıtları yer almış ve belgede “*Ulubey ma'a Habsamana kazasının mah-ı mezkûrda vukubulan memurin ve mütekaidin maaşlarıyla masarif-i sairesi*” şeklinde kayıtlanmıştır.

Tablo 14: Habsamana Kazası'nın Personel ve Kırtasiye Giderleri

Personel	Açıklama	Tutar (Guruş)
Müdür-i kaza Hamiyetlü Esad Ağa maaşı	der mah-ı Nisan sene 80	800
	der mah-ı mayıs sene-i	800
	Toplam	1600
Katib-i Kaza Abdurrahman Efendi maaşı	der mah-ı Nisan sene 80	100
	der mah-ı mayıs sene-i	100
	Toplam	200
Müstahdem zabtiyegan maaşı	der mah-ı Nisan sene 80	780
	der mah-ı mayıs sene-i	780
	Toplam	1560
Mühimmat-ı kırtasiye bahası	der mah-ı Nisan sene 80	15
	der mah-ı mayıs sene-i	15
	Toplam	30
Hassa ordu-yı hümayunu piyade birinci alayının üçüncü taburunun beşinci bölüğü yüzbaşısı tekaüd Osman Ağa maaşı	An ibtida-i Mart sene 80 ila nihaye-i mayıs sene-i m., Şehriye 250 guruş, Eşhur 3	750
Hassa ordu-yı hümayunu birinci alayının birinci taburunun birinci bölüğü yüz başısı tekaüd Ahmed Ağa maaşı	An ibtida-yı mart sene 80 ila nihaye-i Mayıs sene-i m. Şehriye 250 guruş, Eşhur 3	750
Toplam (Yekün)		4890

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Kaza müdürünün geçmişe yönelik Nisan ve Mayıs ayları maaşları toplamı 1600 kuruş ile en yüksek tutarda iken, kaza kâtibinin maaşı aynı aylarda toplam 200 kuruş ve müstahdem maaşı ise 1560 kuruş şeklinde kayıtlanmıştır. Belgenin bu kısmında emekli personelin maaş ödemesi olarak Mart, Nisan ve Mayıs aylarında olmak üzere 250'şer kuruştan toplam kişi başına 750 kuruş ödenmiştir. Ayrıca kırtasiye gideri olarak aylık 15 kuruş olmak üzere toplam 30 kuruş ödenmiştir. Böylece kazanın aktif görevdeki personel ve emekli personel ile kırtasiye giderlerinin toplamı belgede 4890 kuruş olarak muhasebeleştirildiği görülmüştür.

Belgenin devam eden kısmında (11. Sayfa) ceman yekün olarak 269227 kuruş 21 para şeklinde o zamana kadar olan masraflar kayıtlanmıştır. Ayrıca “*El-mahsub*” olarak “*6504 guruş 13.5 para vergiden sene 78*”, “*7541 guruş 34.5 para vergiden sene 79*”, “*3630 guruş 30 para bedelat-ı askeriyeden sene 78*”, “*9250 guruş 23 para bedelat-ı askeriyeden sene 79*”, olarak 26927 kuruş 21 para olarak giderlerin toplamının alındığı görülmüştür.

Bucak sancağının 1280 senesinin Ekim ayının tamamına ait aktif görevde olan memur ve emekli personelin masraflarının kapanış kaydı “*Bucak sancağının seksen senesi şehir-i teşrinievveli ibtidasından nihayetine değin bir mah zarfında vukubulan memurin ve mütekaidin maşatıyla masarîf-ı sairesi ber muceb-i bala yirmi altı bin dokuz yüz yirmi yedi guruş yirmi bir paraya baliğ ve reşide olmak ve meblağ-ı mezbûr liva-yı mezkurun balada muharrer emvalinden bi't-tesviye şehir-i mezbûr cedveline dahi idhal kılınmış olduğunun arz ve ifadesi babında takdim-i mazbata-i çakeraneme cüret kılındı. Ol-babda emr u ferman hazret-i menlehü'l-emrindir*” şeklinde ifade edilmiş ve işlem tarihi “*Fi 15 Ramazan sene 81*” olarak kayıtlanmıştır. Ayrıca belgenin bu kısmını onaylayanları; Aza (boş), Aza Halil Ruşen, Aza (boş), Aza (boş), Nazır-ı nüfus mehmed Selim (...), Katib-i tahrirat (mühür), Katib-i mal seyyid Osman Nuri, E'd-dai müftü, Seyyid Osman Zihni, E'd-dai naib, Seyyid Mehmed, Kaimmakam-ı Bucak Mehmed?, Aza (boş), Aza (boş), Aza Bedros, Aza (?) şeklinde kayıtlanmıştır. Mühür ve onayların altında “*mezkûr yirmi altı bin dokuz yüz yirmi yedi guruş yirmi bir para seksen senesi teşrinievvel cetveline dahil bulunmuş olmasıyla iktizasının masarîfat muhasebesinden derkenar olunması babında ferman hazret-i menlehü'l-emrindir. Fi 21 Ş. Sene 82*” şeklinde izin ve onay yazısı ile “*Masraf, 25 Muharrem sene 82*”, “*Kanunievvel defterine derkenar olmuştur*” notları ile ay'ın kapatıldığı görülmüştür.

D. BUCAK KAYMAKAMLIĞININ 1280 SENESİ TEŞRİNİSA (KASIM) AYI GİDERİNİN MUHASEBE KAYITLARI

Belgenin on dördüncü sayfasında Bucak Kaymakamlığı'nın Teşrinisani (Kasım) ayına ait giderler yer almaktadır. Kasım ayının ilk masraf kayıtları aktif görevdeki personel ile emekli memurun bir aylık ödemelerinin kayıtları ile başlamaktadır. Belgede bu bilgiler şu şekilde kayıtlanmıştır; “*Bucak Sancağın kaimmakamlığının işbu seksen senesi şehir-i Teşrinisani ibtidasından nihayetine değin bir mah zarfında vukubulan memurin ve mütekaidin maşatıyla masarîfat-ı saire-i vakiasını mübeyyin defterdir*”.

Tablo 15: Bucak Kaymakamlığı Personel Maaş Ödemeleri

Açıklama	Tutar (Guruş)
Kaimmakam-ı sabık Rıfatlı Mahmud Bey, an ibtida-i Teşrinisani sene 80 ila 18 mah-ı mezbûr be-hesab-ı tam, eyyam 18, (...) 90	1581
Vekil kaimmakam Abdullah Efendiye an tarih-i buyuruldu-yı vali-i eyalet 18 Teşrinisani sene 80 ila nihayet-i mah-ı mezbûr be-hesab-ı nisf 13, (...) 46.5	0604,5
Kaimmakam-ı lahik fütüvvetlü Said Bey Efendi an tarih-i ferman-ı ali 28 Teşrinisani sene 80 ila nihayet-i mah-ı mezbûr be-hesab-ı nisf	139,5
Mal baş katibi fütüvvetlü Osman Nuri Efendi maaşı	1500
Tahrirat katibi hamiyetlü Raşid Efendi	500
Mal refiki Hayri Efendi maaşı	300
Tapu katibi Osman Efendi maaşı	250
Sandık emini Osib maaşı	150
Odacı mustafa maaşı	100

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 15’te Bucak Kaymakamlığının öncelikle kaymakam vasfı ile çalışanlara ödenen maaşlar “*Liva-yı Mezkûrun Kaimmakamlık Maaşu (guruş)*” ifadesi ile kayıtlanmıştır. Belgeden, Kaymakamlık makamındaki kişilere toplam 2325 kuruşluk bir ödeme yapıldığı görülmektedir. Belgeye göre mal başkâtibine 1500 kuruş gibi yüksek bir ödeme yapılmasının yanında tahrirat kâtibine 500 kuruş, ödenirken en düşük maaşı odacının aldığı ortaya çıkmaktadır. Belgenin devam eden kısmında ise askeri personelin maaş ödemelerine ait bilgi “*Bab-ı Hükümette müstahdem zabtiyegan maaşu*” şeklinde kayıtlanmıştır.

Tablo 16: Bucak Kaymakamlığı Askeri Personel Maaş Giderlerinin Muhasebe Kayıtları

Personel	Nefer	(..)	Guruş
Yüzbaşı maaşı	1	00	300
Kâtip maaşı	1	00	200
Çavuş maaşı	1	000	120
Süvariyan maaşı	04	160	640
Hapishaneci maaşı	1	000	125
Piyadegan maaşı	18	90	1620
Toplam	26	000	3005

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 16’da kayıtlanan bilgilere göre askeri personel maaşları bir önceki ay olan Ekim ile aynı şekilde gerçekleşmiştir.

Tablo 17: Bucak Kaymakamlığı Mal ve Sandık Odaları ile Hapishanenin Çeşitli Giderleri

Açıklama	Tutar (Guruş)
Revgan bahası	81
Soba tamiriyesiyle mübayaa olunan süpürge ve saire bahası	35
Bikes mücrimine ita kılınan nan-ı aziz bahası.	116
ikad olunan kandil lazimesi için mübayaa olunan revgan bahası.(Mahbeshane)	035
Masarif-i müteferrika-ı sairesi, (Mahbeshane)	13,5
Ber vech-i maktu mühimmat-ı kırtasiye bahası	150

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 17’de yer alan kaymakamlığa ait mal ve sandık odaları ile hapishanenin çeşitli giderleri, belgede “*Liva-yı mezkûr mahbeshanesinin mah-ı mezburda vukubulan masarifi*”, “*Mal ve sandık odalarında ikad olunan kandil lazimesi için mübayaa edilen revgan bahasıyla masarif-i sairesi*” şeklinde kayıtlanmıştır. Buna göre en yüksek gider kırtasiye giderleri olurken, en düşük gider ise hapishanenin çeşitli küçük tutarlardaki giderleri olmuştur.

Tablo 18: Bucak Kaymakamlığı Emekli Personel Maaş Ödemeleri

Açıklama	Tutar (Guruş)
Asakir-i bahriye-i hazret-i şahane mütekaidanından Ordulu İbrahim bin Halil'in maaşı, an ibtida-i Temmuz sene 80 ila nihayet-i Teşrinisani sene-i minh., şehriye 80 guruş, eşhur 5,	400
Asakir-i bahriye-i hazret-i şahane mütekaidanından ve mukaddime-i Hayriye nam kalyon-ı hümayun takımından Ordulu Süleyman bin Ali maaşı, an ibtida-i Temmuz sene 80 ila nihayet-i Teşrinievvel sene-i minh., şehriye 50 guruş, eşhur 4	200
Asakir-i bahriye-i hazret-i şahane mütekaidanından Ordulu Mehmed'in zikr-i ati maaşı, an ibtida-i Eylül sene 80 ila nihayet-i Teşrinievvel sene-i minh., şehriye 180 guruş, eşhur 2	360

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Tablo 18'de emekli olan üç askeri personelin maaş ödemelerinin kayıtları yer almaktadır. Ancak belgede, personel maaş ödemeleri bir aylık şeklinde değil farklı ayların (geçmiş ayların) toplu ödemesi şeklinde kayıtlanmıştır. Buna göre belgede birinci emekli personelin 80 kuruştan 5 aylık ödemesi, ikinci personelin 50 kuruştan 4 aylık maaş ödemesi ve üçüncü personelin ise 180 kuruştan 2 aylık maaş ödemesi kayıtlanmıştır.

Belgenin devam eden kısmında Kasım ayında ortaya çıkan 200 kuruşluk hata tespiti sonrasında genel toplamın 9270,5 kuruşluk kaydı "*Ceman yekün 9720.5 guruş*" şeklinde kayıtlanmış ve mahsup işlemleri sırası ile "*El-mahsub*", "*3810 guruş 00 para aşardan sene 77*", "*1790 guruş 28 para aşardan sene 78*", "*0250 guruş 00 para vergiden sene-i minh.*", "*3869 guruş 32 para vergiden sene-i 79*", "*9270 guruş 20 para (toplam)*" şeklinde kayıtlanmıştır. Belgenin devamında onay açıklaması "*Bucak sancağının seksen senesi şehri-i Teşrinisani ibtidasından nihayetine değin bir mah zarfında vukubulan memurin ve mütekaidin maşatıyla masarif-i saire-i vakıası ber mucceb-i bala dokuz bin yedi yüz yirmi guruş yirmi paraya baliğ ve reşide olmuş ve meblağ-ı mezkûr liva-yı mezburun balada beyan kılınan emvalinden tesviye kılınarak şehri-i mezkûr cedveline dahi idhal olunmuş olmağla Hazine-i Celile-i Maliyece icra-yı mahsubuyla lazım gelen ilmühaber-i alisinin tastiri babında takdim-i mazbata-i çakeranemize cüret kılındı. Ol-babda emru ferman hazret-i menlehül-emrindir*" olarak gerçekleşmiş ve onaylayanlar ise Aza (boş), Aza (boş), Aza (boş), Nazır-ı nüfus mehmed Selim, Katib-i tahrirat (mühür okunmuyor), Katib-i mal seyyid Osman Nuri, E'd-dai müftü, Seyyid Osman Zihni, E'd-dai naib, (okunmuyor), Kaimmakam-ı Bucak, Mehmed?, Aza (boş) (okunmuyor), Aza (okunmuyor), Aza (okunmuyor), Aza (okunmuyor), Aza Seyyid Mehmed, şeklinde sıralanmıştır. Belge, "*Mezkûr dokuz bin yedi yüz yirmi guruş yirmi para seksen senesi Teşrinisani cetveline dahil bulunmuş olmasıyla iktizasının masarifat muhasebesinden derkenar olunması babında ferman hazret-i menlehül-emrindir. Fi 21 Ş. Sene 82*", "*Masraf, 21 Muharrem sene 82*", "*Kanunievvel defterine derkenar olmuştur*", "*Mühür: Memur-ı Tahsilat-ı Hazine-i Maliye*" ifadeleri ile kapatılmıştır.

Tablo 19: Bucak Hükümet Konağı Tamirat Giderlerinin Muhasebe Kayıtları

Gider Nev'i	Miktar	Birim Fiyatı	Toplam Tutar (Guruş)
Mübayaa olunan Moskof Dimisi	45 Zira	fi 10 guruş	450
Mübayaa olunan amelikat? Bahası	46 zira	fi 2.5 guruş	115
Tamirat için def-i mübayaa olunan amelikat? bahası	35 zira	fi 2.5 guruş	87.5
Hane lazimesi için mübayaa olunan üstübü bahası	22 kıyye	fi 2.5 guruş	77
Meclis odası lazimesi için mübayaa olunan kilim bahası	2 aded	fi 95 guruş	190
Oda-i mezkur lazimesi için mübayaa olunan sandalye bahası	7 aded	-	405
Mübayaa olunan çivi bahası			6
İplik bahası			3
Sicim bahası			3
Yorgancı yevmiyesi	eyyam 6	fi 10 guruş	60
Terzi yevmiyesi	eyyam 3	fi 10 guruş	30
Toplam	-	-	1426,5

Kaynak: Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.

Belgenin 18. sayfasında Bucak Hükümet konağının tamirat ve düzenlenmesi işi ile ilgili kayıt “*Bucak hükümet konağı kalem odalarının mefruşatı tamiratıyla müceddedi tanzimi için mübayaa olunan eşya bahasıyla masarif-i sairesini mübeyyin defteridir*” şeklinde yer almıştır. Tamirat masraflarını uzunluk, ağırlık, adet ve günlük yevmiye birimleri ile muhasebeleştirildiği görülmektedir. Belgede yer alan masrafların muhasebe kayıtları gerçekleştirilirken aynı zamanda birim fiyatları da kayıt altına alınmıştır. Kayıtlara göre en yüksek gider kalemi 450 kuruş ile kayıtlanan “*moskof dimisi*”dir. En az gider ise sicim ve ipin gideri olan 3 kuruştur. Hükümet konağı masraflarının toplamı ise belgede 1426,5 kuruş olarak kayıtlanmıştır. Ancak bu toplamda işlem hatası yapıldığı aslında 774 kuruş olarak kayıtlanması gerektiği tespit edilmiştir.

Belgenin son kısmının masraflarına ait olan giderler “*Bucak hükümet konağında kalem odaları mefruşatının tamir ve tanzimine lüzumu olub ber mucceb-i bala mübayaa olunan eşya bahasıyla masarif-i sairesi olan Bin dört yüz yirmi altı buciuk guruş seksen senesi şehri Eylül tahsilatından bi't-tesviye şehri mezkûr masarifat defterine idhal kılınmış olmakla hazine-i celile-i maliyece icra-yı mahsubiyeti babında takdim-i mazbata-yi çakeranemize cüret kılındı. Ol-babda emr u ferman hazret-i menlehü'l-emrindir*” açıklaması ile onaya sunulmuş ve Aza (boş), Nazır-ı nüfus mehmed Selim (...), Katib-i tahrirat (mühür okunmuyor), Katib-i mal seyyid Osman Nuri, E'd-dai müftü Seyyid Osman Zihni, E'd-dai naib (okunmuyor), Kaimmakam-ı Bucak, Mehmed?, Aza (boş), Aza Bedros, Aza (okunmuyor), Aza (boş), Aza Halil (okunmuyor), Aza Seyyid Mehmed, tarafından onaylandığı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde mali yapısı içerisinde yer alan ve farklı mali birimlere ayrılmış olan mali sisteme ait olarak farklı defterler tutulmaktaydı. Bu defterlerden birisi olan masarifat defterleri, çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Bu konu çerçevesinde masarifat defterlerine örnek olması açısından Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinden elde edilen Bucak Sancağı'nın 1280 tarihli defterinin muhasebe bilim dalı bakışı ile tahlil edilmesi çalışmanın amacı olarak belirlenmiştir. Çalışmada kullanılan defter, Bucak Sancağının merkez ve bazı kazalarının Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım aylarına ait masraflarının muhasebe kayıtlarını kapsamaktadır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda, muhasebe bilimi bakış açısı ile çalışma konusu olan belgenin tahlilinin yapılması sonrasında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

- Masarifat defterinin Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım aylarına ait olmak üzere her aya ait giderler ayrı ayrı kayıtları tespit edilmiştir. Bu durum, giderlerin ilgili aylara kaydedildiği anlamına gelir ki bu da muhasebenin temel kavramlarından olan dönemsellik kavramının 1280 yıllarında da aynı şekilde kullanıldığı ve giderlerin ilgili dönemlere kaydedildiği sonucuna ulaşmamızı neden olmuştur.

- Muhasebe belgelerinin dönemsellik ilkesi gereğince her ay kayıtlarına bağlı olarak ortaya çıkan belgelerin sorumluluğu sadece kayıtlayan kişiye bırakılmamış, aynı zamanda belgeler azalar ve yöneticiler tarafından da onaylanmıştır.

- Defterde yer alan muhasebe kayıtlarında mutlaka para birimi kullanılarak yer almıştır. Bu durum da yine muhasebenin temel kavramlardan para ile ifade edilme kavramı ile uyum sağlamaktadır.

- Mali olayları kaydeden kişilerin haricindeki kişilerinde anlayabileceği şekilde yeterli açık ve anlaşılır olması, muhasebenin temel kavramlarından tam açıklama kavramı ile açıklanabilmektedir.

- Her bir giderin kaynağı geçmiş yılların gelirlerinden mahsup şeklinde kaydedilmiştir. Bu durum, giderlerin kaynağının olmasına ve mali disiplin açısından kaynaksız giderler yapılmamasına dayandırılmaktadır.

- Muhasebe kayıtlarına göre Maliye Nezaretine bağlı masarifat defterinde askeri, idari ve çeşitli (kırtasiye, revgan yağı, yolluklar, harcırahlar vb.) giderlerin kayıtları belgede yer almıştır.

- Belgenin hem açılış hem de kapanış açıklamaları bulunmaktadır.

- Belgede bazı muhasebe hataları yer almakta olup, bu hataların 0,50 kuruşluk kısmının düzeltme işlemi yapılamamış ancak diğer hatalı kayıtlar toplamlar alınırken düzeltilmiştir.

- Belgenin sonunda hükümet konağına ait olan tamirat giderleri kıyye, aded, zira ve eyyam ölçü birimleri ile muhasebe işlemleri gerçekleştirilmiştir. Bu durum muhasebenin miktar hareketi bakımından önemlidir.

- Gelir kaynakları ise son üç yıllık aşar vergileri ve diğer askeri gelirlerden elde edilmiştir.

Sonuç olarak, Osmanlı Devleti'nin muhasebe ve muhasebeciyi çok önemseyişinin kanıtları belgede yer almaktadır. Kazalarda en yüksek maaşlı kişiler günümüz muhasebecilerinin ve defterdarlarının işlerini yapan kâtiplere ödendiği ortaya çıkmaktadır. Örneğin kaymakam 2890 kuruş alırken mal kâtibi 1500 kuruş almaktadır. Diğer yandan tapu kâtibi yüzbaşı rütbesindeki askeri personel ile aynı maaşı almakta idi. Askeri kâtipler ise taşra teşkilatında yüzbaşından sonra 200 kuruşluk maaş ile diğer personelden daha yüksek maaş almakta idi.

Bundan sonraki çalışmalarda diğer kazaların da giderlerinin tahlili yapılmasının yanında aynı kazaların gelirlerinin de tahlili yapılarak gelir-gider dengesi analiz edilebilir.

KAYNAKÇA

- Ağar, S. (2007). Geçmişten bugüne mali idare, *TBB Dergisi*, 23, 373-432.
- Akkuş, Y. (2011). Osmanlı taşra maliyesinde reform: merkez-taşra arasındaki idari-mali ilişkiler ve vilayet bütçeleri (1861-1913). (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/48776.pdf>, Erişim Tarihi: 12.02.2021.
- Akyıldız, A. (1993). *Osmanlı merkez teşkilatında reform, 1836-1856*. İstanbul: Eren Yayınevi.
- Arslan, İ. (2002). XIX. yüzyıl Osmanlı tarihinde temettüat defterleri'nin yeri: İğdiç (selinağa köyü), temettüat defteri örneği, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 58-86.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri, Fon Kodu ML.MSF.d., 17488.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi (2010). Yayın No. 108, İstanbul.
- Cezar, Y. (1984). Tanzimat'ta mali durum, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 38 (3-4), 291-342.
- Cezar, Y. (1986). *Osmanlı maliyesinde bunalım ve değişim dönemi: XVIII. yy'dan tanzimat'a mali tarih*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Cin, H. ve Akyılmaz, G. (1995). *Tarihte toplum ve yönetim tarzı olarak feodalite ve osmanlı düzeni*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Güneş, M. (2014). Osmanlı dönemi nüfus sayımları ve bu sayımları içeren kayıtların tahlili, *Akademik Bakış*, 8 (15), 221-240.
- Hallaçoğlu, Y. (1996). *XIV-XVII. yüzyıllarda osmanlılarda devlet teşkilatı ve sosyal yapı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kılıç, S. (2000). Tanzimat sonrası Osmanlı vilayet bütçeleri, *A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Araştırmaları Dergisi*, XX (31), 193-207.
- Koçak, Z. (2017). 1691 Tarihli Cizye defterine göre Pertek, Mazgirt, Çemişgezek ve Sağman Kazaları, *OTAM*, 41 (Bahar), 191-218.
- Nakiboğlu, A. (2012). 19. yüzyılda Osmanlı maliyesinde değişim, bürokratik düzenlemeler ve maliye nezaretinin kurulması, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5 (2), 74-94.
- Ortaylı, İ. (1994). Osmanlı maliyesi ve tarihi, Tanzimat devri ve sonrası idari teşkilat, *Devlet ve Toplum*, Cilt:1.
- Özel, O. (2001). Avarız ve Cizye Defterleri, *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*, Ankara.
- Tabakoğlu, A. (1996). *Osmanlı iktisat sistemi*, Osmanlı Ansiklopedisi, İstanbul.

Yurtseven, Y. (2002). Klasik dönem Osmanlı maliye teşkilatı ve sistemi, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (3-4), 109-121.

